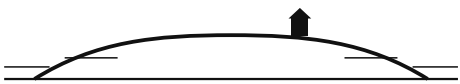
WARIES MISDAADREEKS · Nº 159

Dijkpost in Diemen

De zaak van de verdwenen dijkwerkerszoon

MISDAADPUZZEL · BRIEVEN EN KAARTEN

UITGEVERIJ WARIES

Inhoud

Bij deze bundel	4
Hoe u dit boek gebruikt	5
Wie er schrijven	7
Schetskaart van de Diemerzeedijk, 1912	8
Register van de stukken	9
De stukken 1 tot en met 48	11
Aan de lezer: de zes vragen	64
Werkbladen	65
Antwoordformulier	72
Hints in drie niveaus	74
Verzegeld: de oplossing	77
Nawoord	85

SPEELDUUR

Twee en een half tot vier uur, alleen of samen. Pen, potlood en een stuk papier om op te rekenen liggen beter klaar dan een vergrootglas: wat u nodig hebt, staat groot genoeg op de bladzijden.

Bij deze bundel

Op vrijdagavond 7 juni 1912 liep Jacob Ooms, achttien jaar, steenteller aan de Diemerzeedijk, om kwart over negen de deur uit van het dijkhuisje bij paal 22. Hij zei tegen zijn moeder dat hij naar de sluis ging kijken. Hij kwam niet terug.

In de twee weken daarna kwam er post. Prentbriefkaarten in zijn hand, uit Enkhuizen, uit Harlingen, uit Lemmer; een brief uit Kampen. Hij was naar zee, schreef hij; ze moesten hem niet zoeken.

Ruurd Hoekstra, onderwijzer aan de dijk en leider van de avondschool waar Jacob, door iedereen Koos genoemd, rekenen en schrijven bijleerde, hield in die weken alles bij wat over de verdwijning op tafel kwam: de kaarten, de brieven van de familie, de antwoorden van havenmeesters, een rederij, het Dijkbestuur en de veldwachter, krantenknipsels, een bladzijde uit een schrift. Hij legde ze op volgorde van binnenkomst en schreef op de achterkant van elk stuk wanneer het bij hem kwam. Na zijn dood bleef het pak bij elkaar.

U krijgt de bundel zoals hij hem achterliet. Op twee punten hebben wij ingegrepen. De spelling van de brieven van de familie en hun kennissen is licht gemoderniseerd, zodat u niet over *zoo* en *mensch* struikelt; de stukken van kranten, havenmeesters, rederij, veldwachter en Dijkbestuur staan in de ambtelijke spelling van toen, met *visscher*, *teekenen* en *Reederij*. En de prentbriefkaarten, enveloppen en poststempels zijn nagetekend, op ware grootte of iets groter, omdat de originelen te vaal zijn om te fotograferen. Wat Hoekstra onder elke kaart noteerde (uitgever, schrijfmiddel, dag van bezorging) staat er in kleine letters onder.

Het laatste stuk is van vrijdagavond 21 juni 1912. Wie het gelezen heeft, weet evenveel als Hoekstra die avond. Op zaterdagochtend 22 juni ging hij met twee mannen op pad. Waarheen, en waarom daarheen, dat moet u nu zelf zien te vinden.

Hoe u dit boek gebruikt

Dit is een puzzelboek, geen roman. Er is geen verteller die u op het goede spoor zet. Er zijn alleen 48 stukken papier, geschreven door mensen die elk iets weten, iets vermoeden of iets verzwijgen.

1. Lees de stukken op volgorde. Ze staan zoals ze binnenkwamen. Een brief kan iets zeggen dat pas drie stukken later klopt of juist niet meer klopt. Iedereen in deze bundel kan zich vergissen, en een paar mensen liegen.

2. Kijk naar het papier, niet alleen naar de woorden. Bij brieven en kaarten hoort meer dan de tekst: een stempel, een datum bovenaan, een postzegel, het schrijfmiddel, een uitgeversregel. Op de schetskaart van de dijk en op de kaart van de Zuiderzee bij de werkbladen kunt u zien waar alles ligt.

3. Gebruik de werkbladen. Achter in het boek vindt u vijf werkbladen: voor de poststempels, de schepen in de havens, de vrijdagavond van 7 juni, de mensen om Koos heen en de vreemde zinnen in zijn post. Wie ze invult, ziet sneller wat niet klopt.

4. Beantwoord de zes vragen op het antwoordformulier. Pas daarna slaat u de verzegelde bladzijden open.

5. Vastgelopen? Er zijn hints in drie niveaus, op hun kop gedrukt zodat u niet per ongeluk te veel leest. Niveau 1 wijst een richting, niveau 2 noemt de stukken, niveau 3 zet u bijna op de plek.

Speelduur: twee en een half tot vier uur, alleen of samen. Met z′n tweeën werkt het goed als de een de kaarten leest en de ander de antwoorden van de havenmeesters bijhoudt.

Een poststempel lezen

In 1912 kreeg elke kaart en elke brief bij het lichten van de brievenbus een stempel van het postkantoor. In de balk staat de plaats. Boven de balk staat de datum: dag, maand en jaar, hier 1 juni 1912. Onder de balk staat het uurvak waarin gestempeld werd: **7-8V** betekent tussen zeven en acht uur in de voormiddag, **3-4N** tussen drie en vier uur in de namiddag.

Het stempel werd gezet bij het lichten van de bus of aan het loket. Het uurvak zegt dus wanneer het postkantoor het stuk verwerkte; in de bus kan het een paar uur eerder zijn gevallen, maar nooit later, en nooit in een andere plaats dan op het stempel. Het zegt niets over wie het in de bus deed, en niets over waar of wanneer het geschreven werd. Een kaart binnen Nederland kostte 2½ cent, een brief 5 cent; binnen een dag of twee lag het stuk bij de geadresseerde, die in Diemen twee à drie keer per dag post kreeg.

Ook nuttig om te weten: een tjalk, het vrachtscheepje van de Zuiderzee, zeilt met een behoorlijke wind zo'n zes kilometer per uur en ligt 's nachts vaak voor anker; een stoomboot haalt het dubbele, op vaste uren.

Wie er schrijven

In volgorde van verschijnen. Leeftijden in juni 1912.

AAN DE DIJK

Jacob (**Koos**) **Ooms**, 18. Steenteller aan vak 6 van de Diemerzeedijk. Volgt de avondschool.

Teunis Ooms, 52. Zijn vader, ploegbaas van de dijkwerkers. Schrijft met moeite en laat de meester schrijven.

Aaltje Ooms-Kwakman, 48. Zijn moeder. Schrijft elke week aan haar zuster.

Trui Ooms, 11. Zijn zusje.

Ruurd Hoekstra, 41. Onderwijzer, leider van de avondschool. Houdt de bundel bij en schrijft aan zijn broer Sjoerd in Leeuwarden.

Grietje Schaap, 17. Dochter van de herbergier. Koos' meisje, al mag niemand het weten.

Arend Schaap, 50. Herbergier van De Halve Maan bij de Diemerdammer sluis.

Hendrik Leemhuis, 56. Opzichter van de batterij bij de Diemerdam. Woont aan de Muiderstraatweg.

G. Brink. Gemeenteveldwachter.

VAN VERDER WEG

Jansje Kwakman, 44. Aaltjes zuster, in Weesp.

Lodewijk (**Lou**) **Veenstra**, 20. Matroos op de stoomboot Johanna Petronella. Koos' vriend van vroeger.

Dirk Hamers, 44. Aannemer te Muiden, firma Hamers & Co. Levert de basaltzuilen voor de dijk.

Bernard Vreeswijk, 45. Opzichter van het Dijkbestuur van de Overdiemer Zeewering.

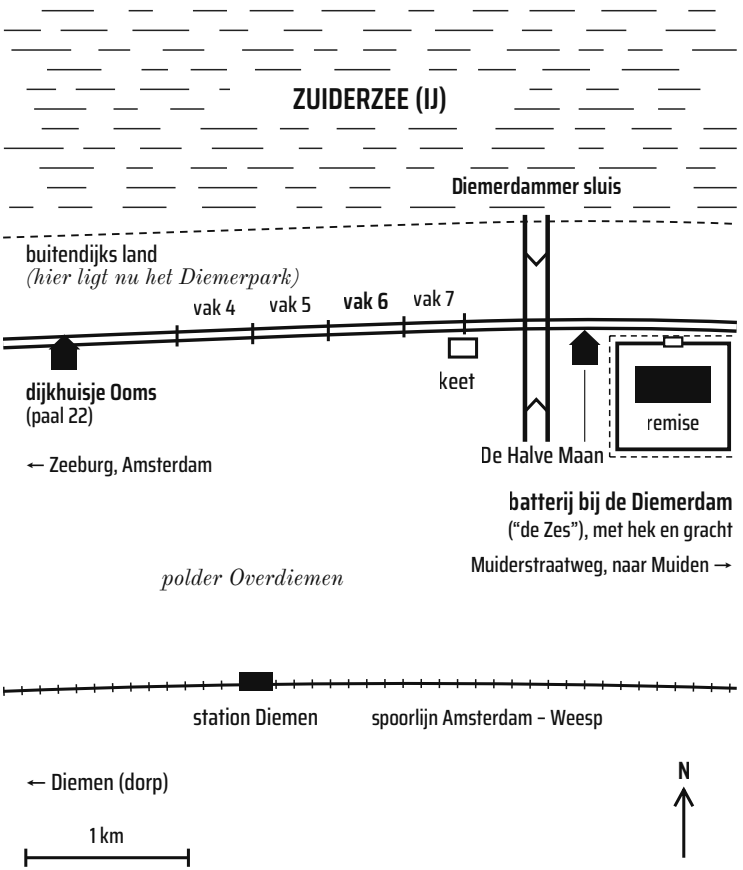
Mr. F. Ankerman. Dijkgraaf van dat bestuur.

Klaas en Trijntje Wijnberg. Schipper en schippersvrouw van de tjalk Jonge Hendrik.

De havenmeesters van Enkhuizen, Harlingen, Lemmer en Kampen, en **de rederij Van der Vliet & Zn.** te Amsterdam.

Schetskaart van de Diemerzeedijk, 1912

Naar een schets van Ruurd Hoekstra, overgetekend. West links, noord boven. De vakken 4 tot en met 7 zijn de stukken dijk die dat voorjaar met basalt werden versterkt.

Van het dijkhuisje bij paal 22 tot de sluis is het ruim een half uur lopen, van de sluis tot de batterij ruim tien minuten. De Muiderstraatweg loopt van de batterij verder naar Muiden.

De Diemer- en Gooibode

ZATERDAG 9 MAART 1912 · ADVERTENTIËN

DIJKBESTUUR VAN DE OVERDIEMER ZEEWERING

AANBESTEDING

Op dinsdag 26 maart 1912, des voormiddags te elf uur, zal ten raadhuize te Diemen worden aanbesteed:

het leveren en te water aanvoeren van ongeveer 2400 ton basaltzuilen, ten behoeve van het herstel der vakken 4 tot en met 7 van den Diemerzeedijk, aan te voeren tot aan den voet van den dijk.

De zuilen worden gemiddeld gerekend op **18 stuks per ton**. Betaling per partij naar het weegbriefje van den aannemer, gezien door den opzichter. Slotbetaling na de zomerschouw, op 1 juli 1912.

Het bestek ligt ter inzage ten huize van den opzichter B. Vreeswijk, Diemerzeedijk, en is aldaar verkrijgbaar à *ƒ* 0,50.

Stoombootdienst

AMSTERDAM – ENKHUIZEN – HARLINGEN v.v.
Reederij Van der Vliet & Zn.

Dagelijks, behalve des Zondags, met de booten *Johanna Petronella* en *Gerarda*; op hun rustdagen vaart de reserveboot *Noorderzon*.

Vertrek Amsterdam (De Ruijterkade) 7.00 · Enkhuizen 11.30–12.00 · aank. Harlingen 18.00.

Vertrek Harlingen 7.00 · Enkhuizen 13.00–13.30 · aank. Amsterdam 18.00.

Uitgeknipt en bewaard door R.H. Bij de bundel gevoegd op 12 juni 1912.

2 **KRANTENKNIPSEL** DE DIEMER- EN GOOIBODE, ZATERDAG 13 APRIL 1912

ZATERDAG 13 APRIL 1912 · UIT OUD-DIEMEN

De Zes bij den Diemerdam

Wie van Diemen langs den zeedijk naar Muiden wandelt, komt voorbij de Diemerdammer sluis aan een laag, groen werk achter een gracht, dat de meeste voorbijgangers voor een weiland met een hek zouden houden. Het is de batterij bij den Diemerdam, en zij is ouder dan zij eruitziet.

Reeds in 1787, toen men in Amsterdam voor de Pruisen vreesde, lag hier een dubbele batterij, die in de Fransche tijd, tusschen 1799 en 1810, werd versterkt. Toen generaal Krayenhoff de verdediging van Amsterdam in genummerde posten verdeelde, kreeg dit werk het *nummer zes*. De oude Diemenaren zeggen daarom nog altijd 'de Zes', ook al heet het werk sedert 1883 'batterij' en hoort het bij de Stelling van Amsterdam.

In 1889 kreeg de Zes nieuwe geschutsopstellingen, die, anders dan bij de forten elders in de Stelling, in de open lucht liggen, en twee kleine munitiegebouwtjes. In 1896 kwam er een remise bij, een bergplaats voor het geschut en zijn toebehoren, gebouwd van beton en weggestopt onder een dikke deken van aarde en gras. Wie er binnenstaat, zegt men, blijft zelfs in den zomer koel en droog.

Die aarden deken heeft het afgelopen jaar van den wind te lijden gehad. Binnenkort zullen er weer kruiwagens over de dekking rijden: een aannemer uit den omtrek zal haar herstellen, onder toezicht van den opzichter der batterij. Wie de Zes wil zien zooals de Diemenaren haar kennen, moet dus nog even wachten tot het gras weer groeit.

Uitgeknipt door R.H. voor de geschiedenisles van de avondschool. Bij de bundel gevoegd op 12 juni 1912.

3 **BRIEF** AALTJE OOMS AAN HAAR ZUSTER JANSJE TE WEESP, ZONDAG 19 MEI 1912

Diemerzeedijk, zondag 19 mei 1912

Lieve Jansje,

Dank voor je brief en voor de koek, Trui heeft hem in twee dagen op en zegt dat tante Jansje de beste koek van heel Weesp bakt, wat ik maar niet aan de bakker vertel.

Hier is alles goed, al heeft Teunis weer last van zijn rug. Het werk aan de dijk gaat hard. Vier vakken krijgen nieuwe steen, grote zwarte zuilen die met de tjalk uit Kampen komen. Teunis heeft de ploeg van vak 6 en daar is onze Koos nu steenteller. Je zou hem moeten zien, Jansje. Hij staat bij het lossen met zijn schrift en zet voor iedere zuil een streepje, vijf bij vijf, en 's avonds telt hij ze op aan de keukentafel en zegt hij: 'Zo, moeder, vandaag 312, en niet één te veel.' Dat schrift gaat overal mee naartoe, ik geloof dat hij ermee slaapt. Hij krijgt er negen stuivers per dag voor en die legt hij weg.

Hij gaat ook nog altijd naar de avondschool van meester Hoekstra, dinsdag en donderdag. De meester zegt dat Koos een kop heeft voor rekenen en dat hij met wat geluk later opzichter kan worden. Teunis zegt niks, maar ik zie dat hij er groot van wordt.

Nu het andere. Je weet van Grietje Schaap, van de herberg. Vorige week stond Koos bij hun achterdeur en daar kwam Schaap zelf uit. Ik heb het van Trui, die erbij was. Schaap heeft hem bij zijn buis gepakt en gezegd: 'Als ik je nog eens bij haar zie, verdwijn je naar de overkant, dat zweer ik je.' Koos lachte erom, maar ik niet. Die man heeft een hand als een schop. Ik heb Koos gezegd dat hij het meisje met rust moet laten tot hij wat is. Hij zei ja moeder, en dat betekent bij hem nee.

Vannacht stond het water hoog en de sluisdeuren gingen weer zo te keer. Je kent dat geluid, dat lange kreunen als het water ertegen drukt. Koos riep vanuit de bedstee: 'De koe heeft honger!' Dat zegt hij al sinds hij zo groot was als Trui, en Trui ligt dan nog altijd dubbel van het lachen. Bij ons heet die sluis gewoon de koe.

Met Pinksteren komt Lou Veenstra hier, de zoon van de oude Veenstra die op de stoomboot vaart. Ik ben niet blij met hem. Hij praat Koos de oren van het hoofd over de zee en het bui-